

พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยัง
ถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ
**Thai tourist behavior and Satisfaction effecting the travelling in Naga Cave
Phu Lang Ka National Park, Bung Karn Province**

วาสนา ขวัญทองยิม¹, อภิไทย แก้วจรัส²,
กนกพร รอดเขียน³, สุภัตรา เขียวศรี⁴ และ ทิพย์วดี โพธิ์สีทิพพรรณ⁵
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา¹ มหาวิทยาลัยนครพนม²⁻⁴ มหาวิทยาลัยแม่โจ้⁵

**Wassana Khwantongyim¹,
Apithai Kaewjarus², Kanokporn Rodkian³
Supattra Kiaosir⁴ and Tipwadee Phosittiphan⁵**
Songkhla Rajabhat University¹, Nakhon Phanom University²⁻⁴, Maejo University⁵, Thailand
Corresponding Author, E-mail: wassana.kh@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา และ 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในถ้ำนาคาเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บกลุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และมีการทดสอบสมมติฐาน คือ ค่าไคแอสควร์

ผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อไหว้ขอพรพรพญานาค มีความตั้งใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา ซึ่งนักท่องเที่ยวรู้จักถ้ำนาคา ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย โดยรูปแบบการท่องเที่ยวยังถ้ำนาคาคือเดินทางมากับครอบครัว เดินทางโดยรถส่วนตัว มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,000 – 1,500 บาท ความถี่ในการมายังถ้ำนาคา จำนวน 1 ครั้ง/ต่อปี นิยมเดินทางมายังถ้ำนาคาในวันเสาร์ – อาทิตย์ โดยมีความรู้สึกประทับใจ อีกทั้งจะกลับมาอีก และจะกลับด้วยวัตถุประสงค์คือ การไหว้ขอพรพญานาค 2) ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ผลจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ คือ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: พฤติกรรมนักท่องเที่ยว; ความพึงพอใจ; ถ้ำนาคา

Abstract

The objective of this research were 1) to study the behavior that affect to Naga Cave and 2) to study the satisfaction toward Naga Cave. This research was a quantitative research. The sample group was 400 tourists by the convenience sampling. The questionnaire were used as a study tool. The statistic used to analyze the data in this research included: (a) frequency, (b) percentage, (c) Standard deviation and hypothesis testing by Chi-square.

This result of the study found that; 1) Tourist behavior in Naga Cave found that Thai tourists traveled in Naga Cave to travel to Naga Cave to pay homage and ask for blessings from the Naga. Most of the tourists had the intention of traveling to visit Naga Cave. Tourists known about Naga Cave via social media channels. There was a form of tourism to Naga Cave. They traveled with family by private car, average cost of 1,000 - 1,500 baht, with a frequency of coming to Naga Cave 1 time/per year, traveling to Naga Cave Saturday - Sunday, with an impressive feeling. They also would come back again and would return to pay homage to the Naga. 2) Satisfaction level of Thai tourists traveling to Naga Cave at a high level the aspect with the highest average is accessibility to tourist attractions. The results of the hypothesis testing found that demographic characteristics were gender, age, status, educational level, occupation, and monthly income. It was related to the behavior of traveling to Naga Cave with Statistically significant at the 0.05 level.

Keywords: Tourist Behavior; Satisfaction; Naga Cave

บทนำ

หนึ่งในกระแสที่ปลุกพลังของการเดินทางท่องเที่ยวในยุคใหม่ เหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวตามวัดวาอาราม และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสัมผัสประสบการณ์ใหม่ๆ ในเมืองไทยมากยิ่งขึ้น นั่นก็คือ การมูเตลู เพื่อเสริมโชคชะตา และเสริมมงคลให้แก่ชีวิต โดยเราจะได้เห็นวัด และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มากมายมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปอย่างไม่ขาดสาย ที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวมูเตลูจะมีองค์ประกอบสำคัญด้วยประวัติความเป็นมาที่ปริศนา (Mystery) และความน่าเหลือเชื่อ (Unbelievable) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของคำว่า ‘MU มู’ โดย ททท. คิดว่า อาจจะนำมาเป็นหนึ่งใน 5F ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมได้ (ไทยรัฐ, 2567: ออนไลน์) ซึ่งส่วนใหญ่เดินทางมาไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออัตลักษณ์และวิถีชีวิตท้องถิ่นของคนลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีคติความเชื่อเรื่อง “พญานาค” โดยเฉพาะในจังหวัดอุดรธานี นครพนม มุกดาหาร บึงกาฬ และหนองคาย ซึ่งสามารถเชื่อมโยงสู่ภาคการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม มาดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติเข้าสู่พื้นที่ได้มากขึ้น ทั้งในรูปของสถานที่ท่องเที่ยวและเส้นทางในการท่องเที่ยว (กรมประชาสัมพันธ์, 2567: ออนไลน์)

จังหวัดบึงกาฬ เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสถานที่ท่องเที่ยว (Bueng Kan Attraction) หลายรูปแบบ มีทั้งน้ำตก ภูเขา ยังมีพื้นที่ติดต่อกับแม่น้ำโขง และแขวงบริคำไชย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บึงกาฬเพิ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นจังหวัดได้ไม่นาน นับเป็นจังหวัดใหม่ที่น่าสนใจ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566 : ออนไลน์) ด้วยเหตุนี้สถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (สำนักงานจังหวัดบึงกาฬ, 2566 : ออนไลน์) จึงทำให้จังหวัดบึงกาฬมีการพัฒนาในด้านการท่องเที่ยว และหนึ่งในนั้นคือ การท่องเที่ยวสายมูเตลู สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์พญานาค ที่อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

ถ้ำนาคา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรณีวิทยาที่เกิดจากการที่พื้นผิวของหินเกิดการกัดกร่อนไปตามปรากฏการณ์ชั้นแครก (Sun Crack) ทำให้มีสวดลายคล้ายเกล็ดปลาหรือเกล็ดงู ประกอบกับการโค้งตัวของหิน ทำให้รูปร่างโดยรวมคล้ายกับการขดตัวของงูใหญ่หรือพญานาค ตามตำนานความเชื่อเรื่องเจ้าปู่ฮ่อลือที่ถูกสาปให้เป็นพญานาคและถูกจองจำ จะพ้นคำสาปและทำให้พื้นที่นั้นได้เป็นที่รู้จักและเจริญรุ่งเรือง ก็ต่อเมื่อครบ 10 ปี ซึ่งสอดคล้องกับการครบรอบการก่อตั้งจังหวัดบึงกาฬ 10 ปี ในปีพ.ศ. 2563 ทำให้มีผู้ได้มาพบเห็นถ้ำแห่งนี้ และเกิดการกระจายข่าวไปตามความเชื่อส่วนบุคคลจนเป็นที่โด่งดังมาจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานอุทยานแห่งชาติ, 2566: ออนไลน์) และจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมการเดินทางไปท่องเที่ยวถ้ำนาคามีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรองรับของนักท่องเที่ยว ระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ ที่มีคนแห่กันไปเที่ยวกันเป็นจำนวนมาก จนเกิดปัญหาธรรมชาติถูกทำลายอันเนื่องมาจากความเชื่อ (เฉพาะตัว) ของใครหลายคน และพฤติกรรมตำราของนักท่องเที่ยวไร้สำนึกบางคน นำไปสู่การปิดถ้ำนาคาแบบไม่มีกำหนดจนกว่าจะหามาตรการป้องกันได้ (เมเนเจอร์, 2563: ออนไลน์)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ จังหวัดบึงกาฬ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ จังหวัดบึงกาฬ เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวมูเตลูของจังหวัดบึงกาฬได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ จังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ จังหวัดบึงกาฬ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามด้านนักท่องเที่ยวในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ จำนวนทั้งหมด 853,426 คน (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) จึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ซึ่งกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นเท่ากับร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้เท่ากับ 399.98 คน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในงานวิจัยเท่ากับ 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม ซึ่งได้กำหนดตัวแปรที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และครอบคลุมเนื้อหาในการวิจัยเพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ซึ่งแบบออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยมีลักษณะคำตอบเป็นตัวเลือก

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ โดยมีลักษณะเป็นคำตอบเป็นตัวเลือก

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ โดยมีลักษณะเป็นคำตอบเป็นตัวเลือก

3. การวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ

1. หาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยวิธีการของค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผลการหา IOC ตอนที่ 2 มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.89 และค่า IOC ตอนที่ 3 มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90

2. ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Content reliability) โดยดำเนินการทดสอบแบบสอบถาม (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด หลังจากนั้นนำผลของข้อมูลที่ได้รับมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามแบบของของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Cronbach, 1951) ผลการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ตอนที่ 2 ได้เท่ากับ 0.92 และตอนที่ 3 ได้เท่ากับ 0.96

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

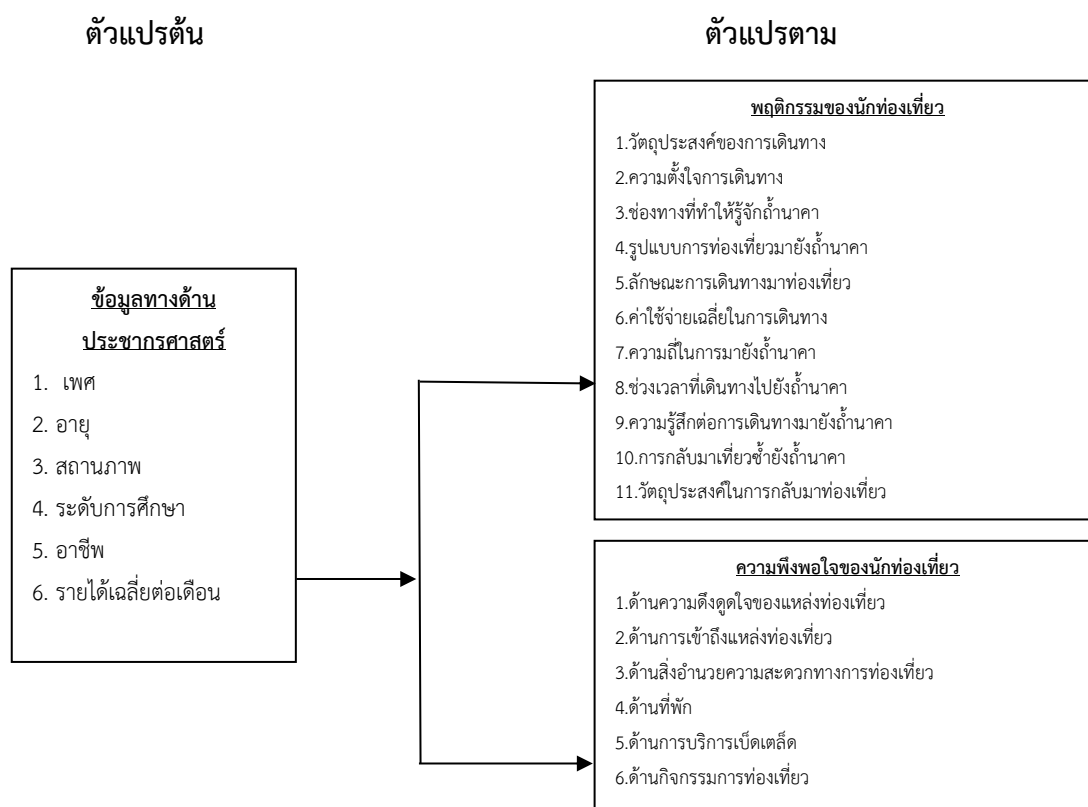
ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีลักษณะของคำถามเป็นแบบปลายปิด (Closed-ended question) ด้วยวิธีการสอบถามจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้วิธีการทางสถิติที่ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณทางด้านประชากรศาสตร์พฤติกรรม และความพึงพอใจด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยไคสแควร์ ตามลำดับ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีประชากรศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และทฤษฎีความพึงพอใจ โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุป ผลการวิจัยได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 217 คน คิดเป็นร้อยละ 54.30 อยู่ในช่วงอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 มีสถานภาพโสด จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 54.80 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 มีอาชีพหลักเป็นรับราชการ / เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 และมีรายได้ต่อเดือน 15,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.80 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา

ตารางที่ 1 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1.1 วัตถุประสงค์ของการเดินทางมายังถ้ำนาคา		
1.1.1 ไหว้ขอพรพระยानาค	169	42.30
1.2 พักผ่อน	52	13.00
1.3 ไหว้พระสิ่งศักดิ์สิทธิ์	70	17.50
1.4 เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ	51	12.80
1.5 ตามกระแสการท่องเที่ยว	58	14.50
รวม	400	100.00
2.ความตั้งใจการเดินทางมายังถ้ำนาคา		
2.1 ตั้งใจจะมาเที่ยวในถ้ำนาคา	361	90.30
2.2 ไม่ได้ตั้งใจจะมาเที่ยวถ้ำนาคา แต่เป็นทางผ่านเพื่อไปเที่ยวสถานที่อื่นๆ	39	9.80
รวม	400	100.00
3.ช่องทางที่ทำให้รู้จักถ้ำนาคา		
3.1 โซเชียล มีเดีย	252	63.00
3.2 โทรทัศน์	72	18.00
3.3 อินฟลูเอนเซอร์	35	8.80
3.4 ยูทูบเบอร์	41	10.30
รวม	400	100.00

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
4.รูปแบบการท่องเที่ยวมายังถ้ำนาคา		
4.1 คนเดียว	12	3.00
4.2 เพื่อน	174	43.50
4.3 ครอบครัว	184	46.00
4.4 บริษัททัวร์/หมู่คณะ	30	7.50
รวม	400	100.00
5.ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว		
5.1 รถส่วนตัว	299	74.80
5.2 รถโดยสารประจำทาง	33	8.30
5.3 รถรับจ้าง	22	5.50
5.4 กรู๊ปทัวร์	46	11.50
รวม	400	100.00
6.ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางต่อครั้ง (ใช้บริการ)		
6.1 ต่ำกว่า 1,000 บาท	67	16.80
6.2 1,000 – 1,500 บาท	267	66.80
6.3 มากกว่า 5,000 บาท	66	16.50
รวม	400	100.00
7.ความถี่ในการมายังถ้ำนาคา (กี่ครั้งต่อปี)		
7.1 1 ครั้ง/ต่อปี	323	80.80
7.2 2 – 3 ครั้ง/ต่อปี	71	17.80
7.3 มากกว่า 3 ครั้ง/ต่อปี	6	1.50
รวม	400	100.00
8.ช่วงเวลาที่ใช้เดินทางไปยังถ้ำนาคา		
8.1 จันทร์ – ศุกร์	62	15.50
8.2 เสาร์ – อาทิตย์	205	51.30
8.3 วันหยุดนักขัตฤกษ์	133	33.30
รวม	400	100.00
9.ความรู้สึกต่อการเดินทางมายังถ้ำนาคา		
9.1 ประทับใจมาก	173	43.30

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
9.2 ประทับใจ	205	51.30
9.3 เฉยๆ	22	5.50
รวม	400	100.00
10.ในอนาคตท่านคิดว่า ท่านจะกลับมายังถ้ำนาคา อีกหรือไม่		
10.1 ไม่กลับมาอีก	34	8.50
10.1 กลับมาอีก	366	91.50
รวม	400	100.00
11.หากท่านกลับมาถ้ำนาคา ท่านจะกลับมาด้วยวัตถุประสงค์ใด		
11.1 ให้อาหารพระพุทธรูป	200	50.00
11.2 พักผ่อนหย่อนใจ	58	14.50
11.3 ให้อาหารสิ่งศักดิ์สิทธิ์	84	21.00
11.4 เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ	37	9.30
11.5 ตามกระแสการท่องเที่ยว	21	5.30
รวม	400	100.00

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา มีวัตถุประสงค์ของการเดินทางมายังถ้ำนาคา เพื่อให้อาหารพระพุทธรูป (ร้อยละ 42.30) รองลงมาคือ ให้อาหาร (ร้อยละ 17.50) มีความตั้งใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา (ร้อยละ 90.30) รองลงมาคือ ไม่ได้ตั้งใจจะมาเที่ยวถ้ำนาคา แต่เป็นทางผ่านเพื่อไปเที่ยวสถานที่อื่นๆ (ร้อยละ 9.80) นักท่องเที่ยวรู้จักถ้ำนาคา ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย (ร้อยละ 63.00) รองลงมาคือ โทรทัศน์ (ร้อยละ 18.00) มีรูปแบบการท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา คือ เดินทางกับครอบครัว (ร้อยละ 46.00) โดยรถส่วนตัว (ร้อยละ 74.80) รองลงมาคือ กรุ๊ปทัวร์ (ร้อยละ 11.50) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางมายังถ้ำนาคา ต่อครั้ง (ใช้บริการ) 1,000 – 1,500 บาท (ร้อยละ 66.80) รองลงมาคือ ต่ำกว่า 1,000 บาท (ร้อยละ 16.80) ความถี่ในการมายังถ้ำนาคา (ปีครั้งต่อปี) จำนวน 1 ครั้ง/ต่อปี (ร้อยละ 80.80) รองลงมาคือ 2 – 3 ครั้ง/ต่อปี (ร้อยละ 17.80) ช่วงเวลาที่มักเดินทางมายังถ้ำนาคา คือ วันเสาร์ – อาทิตย์ (ร้อยละ 51.30) รองลงมาคือ วันหยุดนักขัตฤกษ์ (ร้อยละ 33.30) มีความรู้สึกประทับใจต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา (ร้อยละ 51.30) รองลงมาคือ ประทับใจมาก (ร้อยละ 43.30) และจะกลับมาอีก (ร้อยละ 91.50) โดยหากเดินทางกลับมาถ้ำนาคา จะกลับมาด้วยวัตถุประสงค์คือ การให้อาหารพระพุทธรูป (ร้อยละ 50.00) รองลงมาคือ ให้อาหารสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ร้อยละ 21.00) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวถ้ำน้ำผุด อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว	3.88	1.26	มาก
2. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.14	1.21	มาก
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	3.15	1.17	ปานกลาง
4. ด้านที่พัก	3.26	1.20	ปานกลาง
5. ด้านการบริการเบ็ดเตล็ด	3.39	1.17	ปานกลาง
6. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.41	1.09	มาก
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	3.52	1.36	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวถ้ำน้ำผุด อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวถ้ำน้ำผุด อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 1.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นต่อระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ถ้ำน้ำผุด มากที่สุด คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 1.21) รองลงมา คือ ด้านความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 1.26) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 1.09) ด้านการบริการเบ็ดเตล็ด ($\bar{X} = 3.39$, S.D. = 1.17) ด้านที่พัก ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 1.17) และด้านที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นต่อระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ถ้ำน้ำผุดน้อยที่สุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = 1.17) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูถ้ำงา จังหวัดบึงกาฬ

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทย

ลักษณะประชากรศาสตร์						
พฤติกรรมนักท่องเที่ยว						
	เพศ	อายุ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้ต่อเดือน
1. วัตถุประสงค์ของการเดินทางมายังถ้ำนาคา	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ความตั้งใจการเดินทางมายังถ้ำนาคา	✗	✗	✓	✗	✓	✗
3. ช่องทางที่ทำให้รู้จักถ้ำนาคา	✗	✓	✓	✓	✓	✓
4. รูปแบบการท่องเที่ยวมายังถ้ำนาคา	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5. ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✗	✓	✓
6. ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7. ความถี่ในการมายังถ้ำนาคา	✓	✗	✗	✗	✓	✗
8. ช่วงเวลาที่เดินทางไปยังถ้ำนาคา	✗	✗	✗	✓	✓	✓
9. ความรู้ต่อการเดินทางมายังถ้ำนาคา	✗	✓	✓	✓	✓	✓
10. การกลับมาเที่ยวซ้ำยังถ้ำนาคา	✗	✓	✓	✓	✓	✓
11. วัตถุประสงค์ในการกลับมาท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ภาพรวม	สัมพันธ์	สัมพันธ์	สัมพันธ์	สัมพันธ์	สัมพันธ์	สัมพันธ์

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูถ้ำงา จังหวัดบึงกาฬ สรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้
ลักษณะประชากรศาสตร์ ในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน กับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูถ้ำงา จังหวัดบึงกาฬ ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กัน สามารถอธิบายเป็นรายด้าน ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้โดยผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแลงคา จังหวัดบึงกาฬ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในถ้ำนาคา โดยวัตถุประสงค์ของการเดินทางมายังถ้ำนาคา เพื่อให้ขอพรพญานาค มีความตั้งใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา นักท่องเที่ยวรู้จักถ้ำนาคา ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย มีรูปแบบการท่องเที่ยวยังถ้ำนาคาเดินทางกับครอบครัว โดยรถส่วนตัว มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางมายังถ้ำนาคาต่อครั้ง (ใช้บริการ) 1,000 – 1,500 บาท มีความถี่ในการมายังถ้ำนาคา (กี่ครั้งต่อปี) จำนวน 1 ครั้ง/ต่อปี ซึ่งช่วงเวลาที่มักเดินทางมายังถ้ำนาคา คือ วันเสาร์ – อาทิตย์ โดยมีความรู้สึกประทับใจต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อีกทั้งจะกลับมาอีก โดยหากเดินทางกลับมาถ้ำนาคา และจะกลับด้วยวัตถุประสงค์คือ การให้ขอพรพญานาค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ แก้วไพรินทร์ (2564: 26-29) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดในตำบลคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทราบแหล่งข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวมาจากคนรู้จัก/บุคคลใกล้ชิด ซึ่งเคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้ว 1 ครั้ง มีวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อให้ขอพรพญานาค ใช้รถยนต์ในการเดินทาง มาท่องเที่ยว 3-4 คน เดินทางมา กับครอบครัว และค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวอยู่ระหว่าง 501-1,000 บาท และสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา มั่นแนบ (2565: 54 - 56) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจกลับมาเยือนของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนอุทยานแห่งชาติกุยบุรี พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีพฤติกรรมการเดินทางมาที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรีมาเป็นครั้งแรก เดินทางเป็นกลุ่มจำนวน 3-6 คน มาโดยรถยนต์ส่วนบุคคล และไม่พักค้างคืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแลงคา จังหวัดบึงกาฬ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นต่อระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา มากที่สุด คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา คือ ด้านความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการบริการเบ็ดเตล็ด ด้านที่พัก และด้านที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความคิดเห็นต่อระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคาน้อยที่สุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคมน หงษ์คู่ (2565: 76-77) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่า จังหวัดสงขลา พบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเข้ามาท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่า จังหวัดสงขลา ภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสิ่งดึงดูดใจและด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการอาหารและเครื่องดื่ม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวก อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันท์ เขมวงศ์ชัย (2564: 134) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยววัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย ในช่วงสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความพึงพอใจและประทับใจในการท่องเที่ยววัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในช่วงสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ด้านการคมนาคมและการเดินทางอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในภาพรวมทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวถ้ำนาคา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติวรดา โพธิ์เงิน (2562) ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเมืองรอง กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มี ลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว/ครั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อถ้ำนาคา อุทยานแห่งชาติภูแล้งคา จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

ด้านเชิงวิชาการ

1.1 นักวิชาการ และผู้จัดการท่องเที่ยว ได้ทราบถึงผลพฤติกรรมและความพึงพอใจที่เกิดขึ้น และสามารถนำผลการวิจัย ไปเป็นองค์ความรู้ หรือนำไปวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดกับชุมชนโดยอุทยานแห่งชาติภูแล้งคา

1.2 นักวิจัยได้ผลการวิจัยมาพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวสายมูเตลู การสื่อความหมายความเชื่อในท้องถิ่นและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับพญานาค

ด้านเชิงนโยบาย

2.1 นายกองค์การปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด บึงกาฬและผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ สามารถนำผลการวิจัยพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในกำหนดนโยบาย สร้างแผนงานในการดำเนินงาน รวมถึงพัฒนาการบริการทางด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสืบไป

2.2 ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดบึงกาฬ สามารถนำผลการศึกษา ไปจัดทำแผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านมัคคุเทศก์ ผู้นำเที่ยวท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว รวมถึง

สามารถใช้เป็นแนวทางในการออกกฎ ข้อระเบียบ แนวปฏิบัติและสนับสนุนการบริการให้กับนักท่องเที่ยวในจังหวัดบึงกาฬได้

2.3 ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ สามารถนำเอาผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการวางนโยบายให้กับธุรกิจนำเที่ยวของตนเอง เพื่อเป็นการประกอบธุรกิจนำเที่ยวอย่างมีมาตรฐาน และตอบสนองความต้องการให้กับนักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น

ด้านเชิงปฏิบัติการ

3.1 ผู้นำชุมชนในชุมชนโดยรอบถ้ำนาคาจังหวัดบึงกาฬอื่น ๆ ที่ให้ความสนใจนำผลการวิจัย ไปเป็นองค์ความรู้ หรือนำไปวางแผนในการจัดส่งเสริมการท่องเที่ยวสายมูเตลู การสื่อความหมายความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับพญานาค

3.2 ประธาน คณะกรรมการ รวมถึงสมาชิกในชุมชนโดยรอบถ้ำนาคาสามารถพัฒนาได้ร่วมกันพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ จังหวัดบึงกาฬ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดความสุขสบายทางการท่องเที่ยว สนุกสนาน เพลิดเพลินในการมาท่องเที่ยวได้

2. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวยังถ้ำนาคา ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษานักท่องเที่ยวชาวต่างชาติด้วย

2.2 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังถ้ำนาคา ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสามารถผลการวิจัยไปวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับทางภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมประชาสัมพันธ์. (2567). พญานาค ตามรอยท่องเที่ยวสายมูภาคอีสาน. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2567. แหล่งที่มา: <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/iid/2848>
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถิติของนักท่องเที่ยวชาวไทย. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566. แหล่งที่มา: <https://secretary.mots.go.th/policy/>.
- กาญจนา มั่นแนบ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจกลับมาเยือนของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนอุทยานแห่งชาติกุยบุรี. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). ข้อมูลจังหวัดบึงกาฬ. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566. แหล่งที่มา: <https://thai.tourismthailand.org/Destinations/Provinces>.

- ฐิติวรดา โพธิ์เงิน. (2562). พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองรอง กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566. แหล่งที่มา: <http://www.mba-smartmanagers.com/wpcontent/uploads/2019/10/4017.pdf>
- ไทยรัฐ. (2566). เปิด 12 เส้นทาง ที่เที่ยวสายมู ศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยวพลังบุญในประเทศไทย. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/lifestyle/thaitravel>.
- ภคมน หงส์คุ. (2565). พฤติกรรมการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่า จังหวัดสงขลา. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เมเนเจอร์. (2563). วิบากกรรม “ถ้านาคา” สุดดัง พังเร็ว บทเรียนท่องเที่ยว เมื่อคนเยอะเกินไป “เละ”. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/travel/detail/9634>
- วรรัฐ แก้วไพรินทร์. (2564). พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อวัดในตำบลคลองสระบัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานจังหวัดบึงกาฬ. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดบึงกาฬ (พ.ศ. 2566 - 2570). *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566. แหล่งที่มา: <https://www2.buengkan.go.th/frontpage>.
- สำนักงานอุทยานแห่งชาติ. (2566). ข้อมูลถ้ำนาคา-อุทยานแห่งชาติภูถ้ำงา. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566. แหล่งที่มา: <https://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=26481>.
- สุนันท์ เขมวงศ์ชัย. (2564). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยววัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทยในช่วงสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19). (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Lee Cronbach (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, springer; The Psychometric Society. 16 (3), 297-334.
- Taro Yamane (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd Ed. New York. Harper and Row Publications.